

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 17 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΔΙΑΔΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

- A1. 1 → Λάθος
2 → Σωστό
3 → Σωστό
4 → Λάθος
5 → Λάθος

B1. Ο Αριστοτέλης προσπαθώντας να διερευνήσει τη φύση της ηθικής αρετής, αναδεικνύει τον εθισμό ως τον βασικότερο τρόπο για να αποκτηθεί. Η μετοχή «ἐθίζοντες», που βρίσκεται σε χρόνο ενεστώτα, αποδεικνύει ότι στη σκέψη του φιλοσόφου κεντρική θέση έχει η άσκηση στην οποία πρέπει να επιδίδεται κάποιος για να την κατακτήσει. Ο εθισμός, βέβαια, οφείλει να έχει και την ανάλογη ποιότητα, κάτι που τονίζεται μέσα από το αντιθετικό ζεύγος – θεμελιώδες στην αριστοτελική φιλοσοφία – γένεσις και φθορά («καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται»). Χαρακτηριστικό ως προς αυτό είναι και η αναλογία που χρησιμοποιεί («Ἀνάλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες»), αλλά και η αντίθεση («ἐκ μὲν γὰρ τοῦ εὖ οἰκοδομεῖν ... ἐκ δὲ τοῦ κακῶς κακοί.») στο παράδειγμα που χρησιμοποιεί από τον χώρο της τέχνης. Ακόμα μία ενδεικτική εκφραστική επιλογή που χρησιμοποιεί ο Αριστοτέλης για να εντάξει και την έννοια της μεσότητας στον τρόπο του εθισμού είναι και η παρατακτική σύνδεση «οὐτ' ἀφελεῖν ἔστιν οὔτε προσθεῖναι», όπου η αποφαιτική συμπλοκή που δημιουργείται δίνει έμφαση στην ποιότητα του εθισμού.

B2. Ο Αριστοτέλης θέλει να αποδείξει ότι και για την ηθική αρετή η ειδιοποιός διαφορά ως οριστέα έννοια είναι η υποκειμενική μεσότητα, γι' αυτό και μ' έναν υποθετικό συλλογισμό συγκρίνει την τέχνη και τη φύση με την ηθική αρετή. Για να καταλήξει σ' αυτήν τη θέση πρώτα θα αναφερθεί στη μεσότητα που υπάρχει στις τέχνες, αναπτύσσοντας έναν υποθετικό συλλογισμό. Με την πρώτη υποθετική προκείμενη «Εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη...πρὸς τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται»)» ο φιλόσοφος δείχνει ότι κάθε τεχνική εργασία συνδέεται μ' έναν σκοπό, ο οποίος καθορίζει τη γένεση, και την ποιότητα της πραγμάτωσης του σκοπού. Με μια πρόσθετη παρενθετική υποστήριξη αυτής της προκείμενης επισημαίνει ότι όταν η τέχνη λειτουργεί σωστά, επιδιώκει τη μεσότητα και γι' αυτό τα έργα που δημιουργεί είναι τέλεια. Με μια δεύτερη υποθετική προκείμενη ἢ δ' ἄρετή... καὶ ἡ φύσις» συσχετίζει τις έννοιες τέχνη, φύση κι αρετή και διαπιστώνει μία ομοιότητα αλλά και διαφορές. Το κοινό τους γνώρισμα είναι ότι κι οι τρεις έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν μορφές, αλλά η διαφορά έγκειται σε τι δίνει μορφή η καθεμιά. Η τέχνη μορφοποιεί την ύλη, η αρετή την προσωπικότητα του ανθρώπου κι η φύση δημιουργεί δικές της μορφές. Ιεραρχώντας αυτές τις έννοιες διαπιστώνει ότι η αρετή είναι ανώτερη από τις άλλες δύο γιατί μορφοποιεί στην ουσία του τον άνθρωπο. Με λογικό τρόπο συνάγεται το συμπέρασμα ότι η αρετή ενδεχομένως στοχεύει στη μεσότητα « τοῦ μέσου ἂν εἴη στοχαστική», το οποίο εκφέρεται με δυνητική ευκτική, εναρμονίζοντάς το με τη μετριοπάθεια και την έλλειψη δογματισμού που διέπουν τη σκέψη του φιλοσόφου.

B3. α → Λάθος

β → Λάθος

γ → Λάθος

δ → Σωστό

ε → Σωστό

B4. θέμα → νομοθέται
συνήθεια → ἐθίζοντες
ψυχοφθόρος → φθείρεται
ανούσιος → ἔσονται
ανεκτός → εἶχεν
αβλεψία → βλέποντες
ασωτία → σφζούσης
άρρητος → λέγομεν
αφαίρεση → ἀφελεῖν
βολίδα → ὑπερβολῆς

B5. Η πραγματεία του Αριστοτέλη για τις ηθικές αρετές αποτυπώνει και την πρόθεση του φιλοσόφου να μην αντιμετωπίσει το ζήτημα μόνο θεωρητικού, αλλά να δώσει και έναν πιο πρακτικό προσανατολισμό για τον τρόπο κατάκτησής τους. Με σαφήνεια τονίζει ότι βασικές προϋποθέσεις για να πετύχουμε την κατάκτησή τους αποτελούν οι προαίρεση, η ελεύθερη βούληση και η συνειδητή άσκηση, αφού όπως διετύπωσε κι ο ίδιος, κομβικό σημείο είναι ο εθισμός, δηλαδή οι επαναλαμβανόμενες ενέργειες. Η άσκηση, επομένως, είναι ιδιαιτέρως σημαντική όμως δεν λησμονείται από τον Αριστοτέλη να υπογραμμιστεί ότι η διδασκαλία και ο δάσκαλος διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο σε αυτή τη μακρά πορεία, αφού μας καθοδηγούν. Αυτό γίνεται αντιληπτό και από την αναφορά του Αριστοτέλη στον παιδαγωγικό ρόλο των νομοθετών μέσα στην πόλη, οι οποίοι με τους νόμους θεσπίζουν, προσπαθούν να εθίσουν τους πολίτες σε ηθικές πράξεις.

Στον πλατωνικό διάλογο «Πρωταγόρας» ο σοφιστής προσπαθεί να αποδείξει στον Σωκράτη το διδακτό της πολιτικής αρετής και την καθολικότητά της για να μπορούν να συγκροτηθούν πολιτικές κοινωνίες. Στο πλαίσιο αυτής της επιχειρηματολογίας ο Πρωταγόρας, αν και θεωρεί σημαντική τη διδασκαλία, όταν αναφέρεται στους πολίτες που δεν κατάφεραν να αποκτήσουν την πολιτική αρετή, υιοθετεί πιο αυστηρές μεθόδους. Συγκεκριμένα, αναφέρεται στην τιμωρία, επισημαίνοντας μάλιστα ποικίλες μορφές ποινών προς όσους δεν είναι ηθικοί. Προβλέπει, εκτός των τιμωριών, την εξορία, τη θανατική ποινή και τη δήμευση της περιουσίας. Οι ποινές, λοιπόν, ακόμη κι οι εξοντωτικές, συνιστούν για τον σοφιστή Πρωταγόρα τον ενδεδειγμένο τρόπο διδασκαλίας της πολιτικής αρετής.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Αλλά αν κάποιος με ρωτούσε: Καλά, αν κάποιος αδικεί την πόλη, λες ότι πρέπει να συνάψουμε μαζί του ειρήνη; Δε θα το ισχυριζόμουν· αλλά περισσότερο ισχυρίζομαι ότι πολύ πιο γρήγορα θα τους τιμωρούσαμε, αν δεν προκαλούσαμε καμιά αδικία· γιατί δε θα είχαν κανένα σύμμαχο.

Γ2. Σύμφωνα με τον Ξενοφώντα, προκειμένου να διακρίνει κανείς τα πλεονεκτήματα της ειρήνης έναντι στα μειονεκτήματα του πολέμου, θ' αρκούσε να επανεξετάσει πού οδήγησαν την πόλη όσα συνέβησαν στο παρελθόν. Συγκεκριμένα, από οικονομικής άποψης, σε περίοδο ειρήνης πολλά χρήματα εισέρρευσαν στην πόλη, ενώ στον πόλεμο όλα αυτά κατασπαταλήθηκαν. Παράλληλα, εξαιτίας του πολέμου έχουν ξοδευθεί πολλά από τα έσοδα κι όσα η πόλη διέθετε, έχουν καταδαπανηθεί σε κάθε είδους έξοδα. Αντίθετα, όταν επικράτησε ειρήνη στη θάλασσα, τα έσοδα αυξήθηκαν και, επιπλέον, βρίσκονταν στη διάθεση των πολιτών να τα αξιοποιήσουν κατά βούληση.

Γ3. α. ἐκλιπούσας → ἐξέλειπες
τάς εἰσελθούσας → εἰσῆεις/ εἰσῆεισθα
καταδαπανηθείσας → κατεδαπανῶ

β.	ΘΕΤΙΚΟΣ	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ
μᾶλλον →	μάλα	μάλιστα
θᾶπτον →	ταχέως	τάχιστα

γ. τις → τισί(ν)
προσόδους → αἱ πρόσοδοι
πολίταις → τοῦ πολίτου

- Γ4. α.** ἡ εἰρήνην → υποκείμενο στο απαρέμφατο «εἶναι» (ετεροπροσωπία), ως β' ὅρος σύγκρισης μέσω του επιθέτου «κερδαλέωτερον»
ταῦτα (το πρώτο στο κείμενο) → υποκείμενο του ρήματος «ἄν κριθεῖ» (αττική σύνταξη)
τῶν προσόδων → γενική διαιρετική, ως ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός στο «πολλάς»
ἄγειν → τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «χρή», που λαμβάνει ως υποκείμενο το εννοούμενο «ἡμᾶς» (αναγκαστική ετεροπροσωπία λόγω απρόσωπης σύνταξης)
- β.** ἀνενεχθέντα: κατηγορηματική μετοχή μέσω του ρήματος εὐρήσει, που λειτουργεί ως κατηγορούμενο (ή κατηγορηματικός προσδιορισμός) στο αντικείμενο «πολλά» (εὐρήσει πολλά χρήματα εἰς την πόλιν ἀνενεχθέντα)
- γ.** Πολὺν θᾶπτον ἂν ἐτιμωρούμεθα αὐτούς, εἰ μηδένα ὑπῆρχομεν ἀδικοῦντες.